د يادونو مقبرو کښې

(د رب کرم)

۹

سعد الله جان برق

ډېر خلق د نصيب او خدائے نه ګيلې کوي. ما له ئې هم خاني نهٔ ده راکړې او ډېرې منډې ئې راباندې وهلې دي. ډېرې خولې مې بهيولې دي او پښې لاسونه مې ډېر پولې کړي دي خو زهٔ په يو څو خبرو د خدائے يا قسمت هر څهٔ چې ورته څوک وائي نه ډېر خوشحال يم يو خو په دې چې زهٔ ئې په يوه ډېره غريبه کورنۍ کښې پېدا کړے يم، چې د ژوند انحصار ئې په لږه زمکه او ډېر زيات مشقت وُ، تعليم مې هم څهٔ خاص نهٔ وُ، ريګولر مې تر اوومه سکول وئيلے وُ او بيا مې پرائيوېټ تر لسمه پورې. خو کوم هنر چې ماله خدائے راکړے دے، د هغې مثال ډېر کم ملاوېږي. د اردو نه واخله تر فارسۍ، انګرېزۍ او عربۍ پورې ادب نه براه راست مطالعه کولے شم. پښتو خو ظاهره ده چې خپله ژبه ده. اردو هر چا ته معلومه ده چې نن د خدائے په فضل د ټول پاکستان تمام اردو ليکونکي هم مني چې زما د ليک او قلم جواب نشته. په دواړو ژبو کښې شاعري، ډرامه، کالم هر څهٔ مې خلق خوښوي. په مزاح کښې مې هم يو مقام دے او په سنجيده ادب کښې هم ښه ځائے خلق راکوي حتٰي د علميت او تحقيق مې هم ډېر خلق قائل دي او دا نهٔ د تعليم په وجه، نهٔ د خاندان په سبب او نهٔ د څهٔ دنياوي مرتبې په بنياد راکړے شوي دي. خالصه د خدائے راکړه ده. ډېر خلق دا ګڼي چې ما ډېر تعليم کړے دے خو اکېډمک يا هغه تعليم چې نوکري پرې کېږي ما سره هيڅ نشته. لسم مې هم هغه وخت پاس کړے وُ چې عمر مې د نوکرۍ نه وتے وُ او کهٔ وے هم نو د کلرکۍ نه به مې شروع کوله او هيډ کلرک به ريټائرډ کېدم.

بل د خدائے لوئے کرم په ما دا دے چې په ځوانۍ کښې مې هر قسم تکليف تېر کړے دے، محنت مشقت مې کړے دے، لوږې تندې مې تېرې کړې دي، په دنيا کښې به داسې ډېره کمه مزدوري وي چې ما به نهٔ وي کړې، د سړکونو تعمير، د تارکولو کار، په ټرکونو کښې شګې کاڼي خښتې راچلول، خرهٔ چلول باقاعده د ګاډۍ او قُلبې پخه زميندارې کول. غابښورې، مالې، لُوټې ټکول، ګوډونه، چارې، مرچکې ټولول، په مزدورۍ کښې سپين ګني وهل او ټرکونه ډکول، د باغونو شوکمارې يعنې مېوه شوکول او د جهنم غوندې خاربښت د خښتو جوړول، بټۍ کښې اور بلول، ګلګار سره کار کول، ډېوالونه وهل، د غنمو جوارو لؤ په مزدورۍ کول، په بنو کښې مسالې ټکول او ډبو کښې بندول. د ارې او اوړو مشين ګرځول. ګاڼۍ ګرځول، داسې کار به ډېر کم وي چې ما به نهٔ وي کړے. يو څو تجارتونه مې هم کړي دي. وارهٔ

دکانونه، د الوچو شفتالانو باغونه اخستل او پنجاب ته کرېښونو کښې لېږل، اعرابونه او ګنده نالې صفا کول، ټرېکټر او بلډوزر چلول. په کومه ورځ چې ما په بانګ حرم کښې باقاعده کالم لیکل شروع کړل د هغې نه یوه ورځ وړاندې ما په اباسین فلور مل کښې د خټې ټاټکے چلولو. پاؤ باندې دوه روپۍ دیاړي وه چې ماښام سترے ستومانه راغلم نو د قلندر صيب رقعه موجوده وه چې ایوب صابر راغلے ؤ چې په بانګ حرم کښې دې مصطفي کمال سره ووینې. ما د دۀ دپاره خبره کړې ده.

په بنو کښې چې ما ترۀ سره د مسالې کارکولو نو نوي(۹۰) روپۍ د میاشتې تنخواه او خرڅ خوراک خپل ؤ، په هري پور کښې چې ما کله د بلډوزر کنډېکټري په محکمه زراعت انجینئرنګ کښې کوله نو دېرش روپۍ میاشت تنخواه او په فوځ کښې چې برتي شوم او بیا ترې راوتښتېدم نو دوه دېرش روپۍ تنخواه مې وه خو نن په ۲۰۰۸ کښې ایکسپرېس اخبار ماله ۵۵ زره روپۍ راکوي او په میاشت کښې صرف پنځلس کالمونه لیکم. رېډیو، ټي وي، اخبارونه رسالې راته منت کوي چې څۀ ورله ولیکم، فلمونه او سي ډي والاؤ ته خو مې صفا انکار کړے دے، مجموعي طور زۀ د میاشتې اندازهً یو لک روپۍ ګټم. بې شماره لوئے لوئے خلق مې عزت کوي او د مطلب لالچ یا خوف د وجې ظاهري عزت نۀ بلکې د زړۀ نه ئې کوي.

نو د دې نه لوئے کرم بل څۀ کېدے شي او ما غوندې یو معمولي کورنۍ معمولي سړي له خدائے پاک د دې نه زیات نور څۀ ورکړي. غټه خبره دا ده او دا زۀ د هر چا دپاره دعا کوم چې په ځوانۍ مې کۀ سختې تېرې کړې دي نو هغه وخت مې طاقت ؤ، په اسانه مې تېرې کړې خو کۀ اوس په بوډاتوب کښې سختۍ، تکلیف یا غربت وے نو دا به ډېره لویه بدنصیبي وه.زما او

په ځوانۍ کښې مې هر قسم تکلیف تېر کړے دے، محنت مشقت مې کړے دے، لوږې تندې مې تېرې کړې دي، په دنیا کښې به داسې ډېره کمه مزدوري وي چې ما به نۀ وي کړې، د سړکونو تعمیر، د تارکولو کار، په ټرکونو کښې شګې کانې خښتې راچلول، خرۀ چلول باقاعده د ګاډۍ او قُلبې پخه زمینداري کول. غاښورې، مالې، لُوټې ټکول، ګوډونه، چارۍ، مرچکي ټولول، په مزدورۍ کښې سپین ګني وهل او ټرکونه ډکول، د باغونو شوکماري یعنې مېوه شوکول او د جهنم غوندې خاربښت د خښتو جوړول، بټۍ کښې اور بلول، ګلګار سره کار کول، دېوالونه وهل، د غنمو جوارو لۀ په مزدورۍ کول، په بنو کښې مسالې ټکول او ډبو کښې بندول. د اري او اوړو مشین ګرځول. ګانۍ ګرځول، داسې کار به ډېر کم وي چې ما به نۀ وي کړے.

ډېرو خلقو سره هم داسې کېږي، چې په ځوانۍ کښې عېشونه وکړي او اخري عمر ئې په بده و رځ وي او په ما باندې دغه لوئې کرم دے چې آخري ورځې مې ډېرې ښې، ډېرې په آرام او ډېرې په عزت تېرېږي او هنر ئې داسې راکړے دے چې په يخ سېوري په ناسته ښۀ په آرام ئې کولے شم، ځکه چې کوم دماغ ئې راکړے دے هغه ورځ تر ورځه کمزورے کېږي نۀ بلکې لا نور قوي کېږي.

ما ډېر خلق وليدل او وينم چې دې عمر له راشي نو حال ئې تباه شي څۀ خو د اولاد د لاسه وي خو څۀ په خپله هم د دې انجام لائق وي. خپل عملونه ئې دومره وران وي چې په اخره کښې ښۀ د شرمېدو شي ځکه خو اکثر خلق وائي او ډېر غلط نۀ وائي چې د شپېتو شي نو د ويشتو شي.

وائي چې د انسان خپل اصلي عمر ډېر لږ ؤ، ټول ټال دېرش کاله ؤ چې پنځلس خو د وړوکتيا د پټو سترګو عمر وي او باقي نور پنځلس کاله وو. نو دے ډېر خفه ؤ چې ايله سړے په مزو پوهه شي نو سر وخوري. د دۀ ژړا انګولا په حېواناتو اثر وکړو حالانکې دے په خپله چرې هم په حېوانانو زړۀ نۀ سوزوي ځکه چې اشرف المخلوقات دے، حالانکې دا هم صرف د دۀ دعويٰ ده، بل چا ځناور نۀ دي وئيلي خو ځناور غريبانان بيا هم دومره شريفان وو چې زړۀ ئې پرې وسوزېدلو. اول ورله غوايانو لس کاله ورکړل، بيا لس کاله ورله خر و رکړل، پنځوس شول نو لس ورله سپي ورکړل بيا هم خفه ؤ نو لس ورله بيزو غريبې ورکړل. نو ځکه د دۀ اصلي انساني ژوند صرف دېرش کاله دے ، ورپسې لس کاله لکه د غوئي مشقت کوي او ورپسې لس لکه د خرۀ د غمونو بار وړي، دغه چې تېر شي نو د سپي عمر ئې شروع شي، دے هم غاپي او اولاد ئې هم لکه د سپي کُرې کوي، بدرد ورته وائي او په بې عزتۍ ورته ټکره ډوډۍ ګوزاروي. اخره کښې ئې شکل او ناسته پاسته ټوله د بيزو شي، واړۀ لوئي ورته نقلونه کوي، ورپورې خاندي او هره خبره ئې د بيزو ښښې شي.

يو عالم دا خبره هم کړې ده چې زمونږ نيم عمر زمونږ مور پلار برباد کړي او باقي راله بال بچ برباد کړي. هغه نور هر څۀ خو دې سر وخوري په اخري عمر کښې د ټولو نه لوئې تکليف دا وي چې دے غاپي او څوک ورته غوږ نۀ نيږدي کۀ کور ناست وي نو د کور خلقو ورته تندے پړسولے وي، کۀ دے ډېره هم ښه خبره کوي خلق ترې مخ تاؤ کړي، لا بانګ ئې نۀ وي وئيلے او انړور ورته وائي بابا جومات ته نۀ ځې، بانګ ئې پخوا وئيلے دے چې جومات ته لاړ شي نو د جومات خلق ترې لرې لرې ګرځي، وائي کور دې ساعت نۀ تېرېږي چې حجرې ته چرته ورپېښ شي نو يو يو پاځي يوازې ئې پرېږدي. دا د بوډاتوب د ټولو نه لويه المېه ده.

داسې ټولو بوډاګانو بلکې ورسره د نورو عمرونو هغه ټولو خلقو له زۀ دا زرينه مشوره مفته ورکوم، کوم چې د بوريت خورولو کاروبار کوي. ضروري نۀ ده چې داسې بنده دې بوډا وي د بوريت خورولو اعلي نظام بعضې خلق په ځوانۍ کښې هم حاصل کړي او چې چرته ورځي نو خلق ترې تښتي. څوک وائي هغه ده بجلي راغله، تښتۍ ګني وبه مو نيسي، بلکې د اکثرو خو پکښې باقاعده وولټېج هم مشهور شي، څوک وائي تښتۍ خطره چارسو چاليس راروانه ده، چا د پاره د آټهـ سو چاليس

حوالــه ورکېـــږي او څـــۀ خـــو پکښـــې ډېـــر هـــائي ټرانسمشن شي ګیاره هزار، تیس هزار بجلي ګر یا اخري پرائډ آف پرفارمنس "ګرد" مشهور شي.

داسـې خلـق د نـورو خلقـو د بـد ذوقـۍ او د کشرانو د بد اخلاقۍ یا نا اهلۍ نه ګیله مـن وي، دغه ټولو خلقو دپاره دا مشوره هسې خو مفت ده خو کۀ چا له ئې فائده ورکړله او خامخا به ئې ورکوي ځکه چې دا زما د ډېر عمر د تجربو نچوړ دے، نو داسې خلقو له پکار دي چې د شکرانې په توګه دې د خپلې خولې "زپ" یا پرتوغانۍ لږ کلک کړي.

داسې خلق اکثـر ربـړېو خـوړلي وي یـو طرفيـز غږېږي، یعنې خپله کوي او د بل نۀ اوري نـو دوي لـه پکـار دي چې د ربـړیو پـه ځـائے ټیلیفـون وخـوري. یعنـې د بـل دې هـم اوري، د دوۍ د مرضـي اصـلي جرړه هم دا ده چې صرف هغه خبرې کوي چې د دوي خوښې وي او دې تـه بالکـل نـۀ ګـوري چـې مخـامخ اوربـدونکے هـم اخـر څـۀ دمـاغ، څـۀ مسـائل، څـۀ خواهشـات لـري، د هغـۀ هـم اوربدل پکـار دي، بـس لګیـا وي هـم د خپلـې خوښـې خبـرې کـوي نـو د یـک طرفه کلام یا ربړیو بل علاج څۀ دے، هغوي ئې بټن تـاؤ کـړي، بند ئې کـړي یـا ئـې پـه ځـائے پرېـږدي او ټیلیفون کښې دا ده چې تۀ هم څۀ وائې او هغه هم څۀ وائي نو تله برابروي.

او پـه بوډاګـانو کښـې خـو دا مـرض ډېـر زیـات شي، غوږونه ئې کار پرېږدي بلکې هر اندام ئې بـوډا شوے وي خو ژبه ئې ورځ تر ورځه ځـوانېږي. داسـې بوډا چې چرته وشي یا ورشي یا چالو شي نو خلق بـه پرې ولې نۀ تنګېږي.

زۀ هم بوډا یم بلکې چرې ځوان هم وم، اګر چې یقـین مـې پـرې نـۀ راځي چې زۀ چرې ځـوان هـم وم، ځکه چې هغـه د ځـوانۍ وخت پـه مـا دومره پـه غلـو قدمونو تېر شـوے دے چې خبر هم نۀ شومه او هغـه راتـه د لـرې نـه لاس وخوځـولـو چې ټاټـا د اردو یـو شاعر ډېره ښائسته خبره کړې ده:

دنیـــا بهــی عجــب ســرائے فــانی دیکهــی
هــر چیــز یهـــان کـــی آنـــی جـــانی دیکهـــی
جـــو آګـــے "نـــه جـــائے" وه بڑهاپـــا دیکهـــا
جـــو جـــا کـــے "نـــه آئـــے" وه جـــوانی دیکهـــی

خو د ژوند په دې ټولو مرحلو کښې ماته چرې هم دا مسئله نۀ ده راپېښـه شوې چې خلق دې رانـه لکه د بد بویۍ وتښتي. په هر وخت هر ځائے کښې مې خبرې تـه خلقـو ډېـر پـه خوشحالۍ غـوږ اېښـے دے، پـه حجره کښـې پـه جومـات کښـې پـه لاره هـر ځائے زۀ دا محسوسوم چې خلق نۀ صرف دا چې ما نه تښتي نۀ بلکې اصرار کوي چې زۀ دې ورسره کښېنم یا ودرېږم او د دې وجه صرف او صرف دا یوه ده چې زۀ صرف خپله نۀ کوم د بل هم اورم بلکې خپله هډو کوم نۀ کۀ خبره کوم نو داسې کوم چې د اوربدونکي دلچسپي او تعلق ورسره وي، هر چا سره هم د هغۀ د طبیعت خبـرې کـوم چې ځوانـانو سـره ئـې یـم نـو د هغـوي د مطلب او طبیعت خبـرې کـوم، ماشـومانو سره د ماشومانو، بوډاګانو سره د بوډاګانو، حجره کښــې د حجـرې او پـــه جومـات کښـــې د جومـات، عالمـانو سره د علم او جاهلانو سره هم د هغـوي د سطحې خبرې کوم خـو زیـاتې اورم نـو ډېر ښۀ وخت تېرېږي او هر څوک راته وائي چې چرته مونږ سره هم کښېنه یا ودرېږه، ځکه چې زۀ صرف ربړیو نۀ غږوم، ټیلیفون استعمالوم.